

UDK 911.372.4:796.5 (497.12) = 863

UDC 911.372.4:796.5 (497.12) = 20

GEOGRAFSKA TIPIZACIJA TURISTIČNIH KRAJEV V SLOVENIJI

Uroš Horvat*

Uvod

V sodobnem svetu pridobiva turizem na vedno večjem pomenu. Splošna gospodarska rast in rast kupne moči prebivalstva, prosti čas in različne socialne pridobitve omogočajo turistična potovanja širšim slojem prebivalstva, to pa vodi k večji mobilnosti družbe in dinamičnejšemu razvoju turizma. Vedno bolj se širi interes ljudi za nove oblike in cilje turističnih potovanj, katerih množičnost vnaša vedno nove spremembe v pokrajino.

Osnovni cilji in središča turističnega prometa so t.i. turistični kraji. V sodobni geografski literaturi srečamo številne razlage tega pojma. Povzamemo lahko, da so to tisti, za turiste privlačni kraji, katere le-ti obiskujejo v večjem številu, saj s svojo opremljenostjo in ureditvijo omogočajo bivanje turistov in s tem ustvarjajo znaten del dohodka (Jeršič, 1985). Turizem v teh krajih vpliva na razvoj, kar se kaže v značilnih funkcijah in specifičnem fiziognomskem ter morfološkem videzu kraja.

Zaradi različnega obsega in oblik turističnega prometa se med posameznimi turističnimi kraji uveljavljajo velike razlike. Glede na to in na individualne značilnosti jih lahko razvrščamo v posamezne tipe turističnih krajev, ki odražajo skupne značilnosti in usmerjenost na določeno vrsto turističnega prometa. Namen prispevka je prikazati izsledke tipizacije turističnih krajev v Sloveniji in pri tem opozoriti na osnovna izhodišča ter na metodološke probleme.

*Dipl.geograf, stažist-raziskovalec, Pedagoška fakulteta Maribor, Koroška cesta 160, 62000 Maribor, YU

Metodološki pristop

Pomen, ki ga ima turizem za posamezne turistične kraje, ugotavljamo na dva načina:

- s podatki, ki jih o turističnem prometu zbira turistična statistika, ali pa jih iz le-teh izračunamo (npr. število gostov in nočitev, jakost turističnega prometa, ipd.)
- z učinki, ki jih turizem povzroča v okolju (npr. specifična fiziognomska podoba turističnega kraja, turistična infrastruktura in superstruktura, razvoj značilnih funkcij in podobnih uslug, ipd.). S socialno-geografskega vidika je zlasti pomembna soodvisnost uslužnostnih dejavnosti in socialne strukture gostov, kar lahko vpliva na različne vrste in oblike turističnega prometa (M a i e r, 1970). Navedene učinke turizma lahko zajamemo le s terenskim delom (anketiranje in kartiranje), kar pa je težavno in zamudno ter izvedljivo le na manjših območjih z manjšim številom turističnih krajev.

Zaradi težav, ki se pojavljajo pri zbiranju podatkov o učinkih turizma, večina avtorjev pri izboru kriterijev uporablja podatke, ki jih o turističnem prometu zbira turistična statistika in iz njih izračuna druge, bolj reprezentativne kriterije. Njihov izbor je odvisen predvsem od velikosti ozemlja, ki ga proučujemo in od dostopnosti podatkov. Za ilustracijo je podan pregled kriterijev, ki so jih posamezni geografi uporabili pri nekaterih tipizacijah turističnih krajev. Večina kriterijev je splošno-statističnih in jih pri svojih analizah uporabljajo tudi druge stroke. Vendar so uporabni tudi pri geografskih tipizacijah, saj odražajo glavne značilnosti obsega in vrst turističnega prometa.

Tabela 1: Pregled kriterijev, ki so jih posamezni avtorji uporabili pri tipizacijah turističnih krajev (Vir: H o r v a t, 1987)

Kriterij	1	2	3	4	5	6	7	8
- število nočitev	+	+	+	+	+	+	+	+
- sezonska razporeditev nočitev	+	+	+	+	+	+		+
- struktura domačih in tujih gostov			+					+
- povprečna doba bivanja gostov	+	+	+		+	+	+	+
- jakost turističnega prometa	+	+	+		+	+		+
- povprečna izkoriščenost prenočitvenih zmogljivosti		+	+		+		+	+
- struktura prenočitvenih zmogljivosti	+						+	+
- izletniški indeks		+						
- število zaposlenih v turizmu				+			+	
- sezonski ritem števila zaposlenih v turizmu				+				
- prevladujoča oblika turističnega prometa	+				+			
- nadpovprečni razvoj terciarnih dejavnosti				+				
- finančni učinki turizma							+	
- staranje demografske strukture prebivalstva				+				

Kriterij	1	2	3	4	5	6	7	8
- zmanjševanje števila goveje živine				+				
- sprememba lastniških odnosov				+				
- razlike v ceni gradbenih parcel in kmetijskih zemljišč				+				

Legenda:

1 - Kulinat, 1972

2 - Maier, 1970

3 - Maier, Ruppert, 1969

4 - Maier, Ruppert, 1970

5 - Bobek, Fesl, 1968

6 - Mariot, 1970

7 - Mariot, Očovsky, 1971

8 - Jeršič, 1966

Uspeh tipizacije je najbolj odvisen od izbora kriterijev, po katerih razvrščamo turistične kraje. Izbor je težji, čim manj kriterijev uporabimo. Tipizacija z malo kriteriji, ki so tudi slabo razčlenjeni, da sicer dobro opredeljene in pregledne tipe, vendar so izsledki zaradi prevelikega generaliziranja manj uporabni. Tipizacija s številnimi kriteriji in večjo razčlenjenostjo pa tako poveča število možnih tipov, da izgubi smisel.

Mariot (1970) je zasnoval metodo tipizacije turističnih krajev na Češkoslovaškem na enostavnem kombiniranju izbranih kriterijev: jakost turističnega prometa, sezonska razporeditev nočitev in povprečna doba bivanja gostov. Razčlenil jih je na 2 ali 3 skupine in s kombiniranjem njihovih vrednosti razvrstil turistične kraje po določeni matriki v 18 tipov (matriko je priredil in objavil Jeršič, 1985, s. 110). Tipi so opredeljeni z natančno določenimi mejnimi vrednostmi, vendar premalo povedo o turistični ponudbi in prevladujočih vrstah turističnega prometa, ki določajo podobo in funkcije turističnih krajev.

Drug primer je Kulinatovo tipiziranje turističnih krajev ob Spodnji Saški obali in na Vzhodnem Harzu (Kulinat, 1972). Avtor je tipe turističnih krajev ugotavljal s kombiniranjem kriterijev, ki opredeljujejo turistično ponudbo in povpraševanje. Osnovni kriterij, s katerim je turistično ponudbo opredelil, je struktura turističnih prenočitvenih zmogljivosti, turistično povpraševanje pa je prikazal z jakostjo turističnega prometa. Ker je pritegnil še dodatne kriterije (število nočitev, sezonska razporeditev nočitev in povprečna doba bivanja gostov), je s kombiniranjem dobil izredno veliko število različnih tipov. Za redukcijo je vpeljal nov vidik - t.j. kriterij o prevladujoči vrsti turističnega prometa. Razlikoval je zdraviliški turizem, obmorski kopališki turizem, poletni klimatski turizem, zimsko-športni turizem, izletniški turizem ter prehodni in poslovni turizem. S tem pristopom (ki sta ga pri izdelavi karte turističnega prometa v Avstriji uporabila tudi Bobek in Fesl) je zmanjšal število ugotovljenih tipov turističnih krajev na šest. Kljub generalizaciji le-ti izredno dobro opredeljujejo posamezno prevladujočo vrsto turističnega prometa.

Tudi pri pripravi metodologije tipiziranja turističnih krajev v Sloveniji smo se odločili za izbor take metode in kriterijev, ki temeljijo na razpoložljivih podatkih turistične

statistike. Ta je v Sloveniji izredno dobro razvita. Zaradi omenjenih pomanjkljivosti metode, ki jo je pri svoji tipizaciji uporabil Mariot, smo priredili Kulinatovo metodo, ob tem pa upoštevali tudi ugotovitve doslej edine geografske tipizacije turističnih krajev v Sloveniji (Jeršič, 1966). Obe metodi izhajata iz opredelitve prevladujočih turističnih motivov, oziroma prevladujočih vrst turističnega prometa, ki dajejo posameznim turističnim krajem skupne značilnosti.

Prva faza tipizacije obsega analizo turističnega prometa leta 1987 v izbranih turističnih krajih Slovenije, ki imajo nad 10.000 nočitev. Pri predhodnih raziskavah se je namreč pokazalo, da je toliko nočitev spodnja meja, pri kateri se že pokažejo določene značilnosti in zakonitosti izbranih kriterijev. V drugi fazi smo turistične kraje s pomočjo vrednosti izbranih kriterijev razvrstili v določene kombinacije in le-te skrčili v manjše število tipov glede na prevladujoče vrste turističnega prometa.

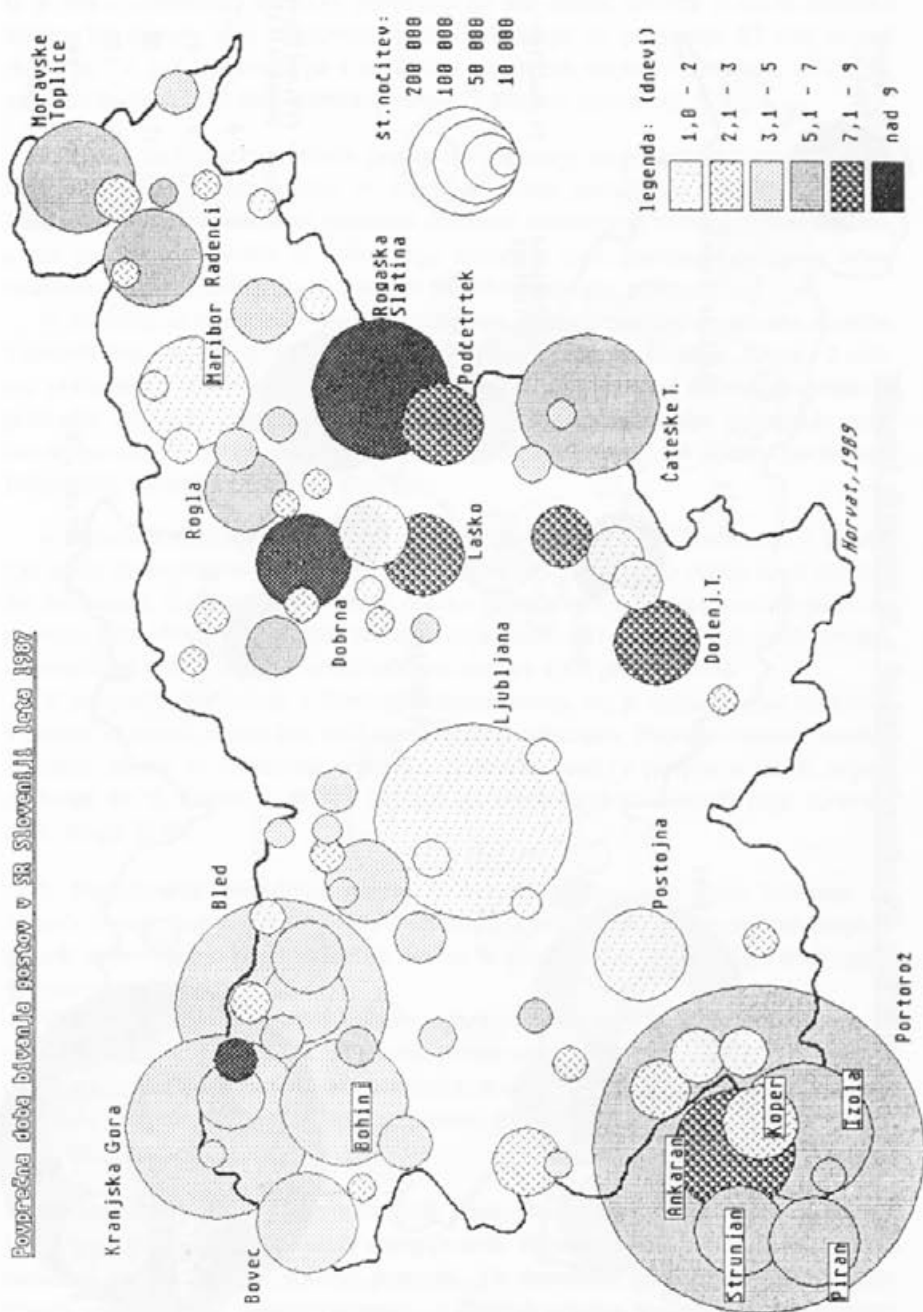
Analiza turističnega prometa v Sloveniji leta 1987

Pri analizi turističnega prometa smo zajeli le tiste kriterije, ki smo jih izbrali za tipizacijo turističnih krajev. Za izbrane turistične kraje so vrednosti podane v tabeli 2, prikazane pa so tudi kartografsko.

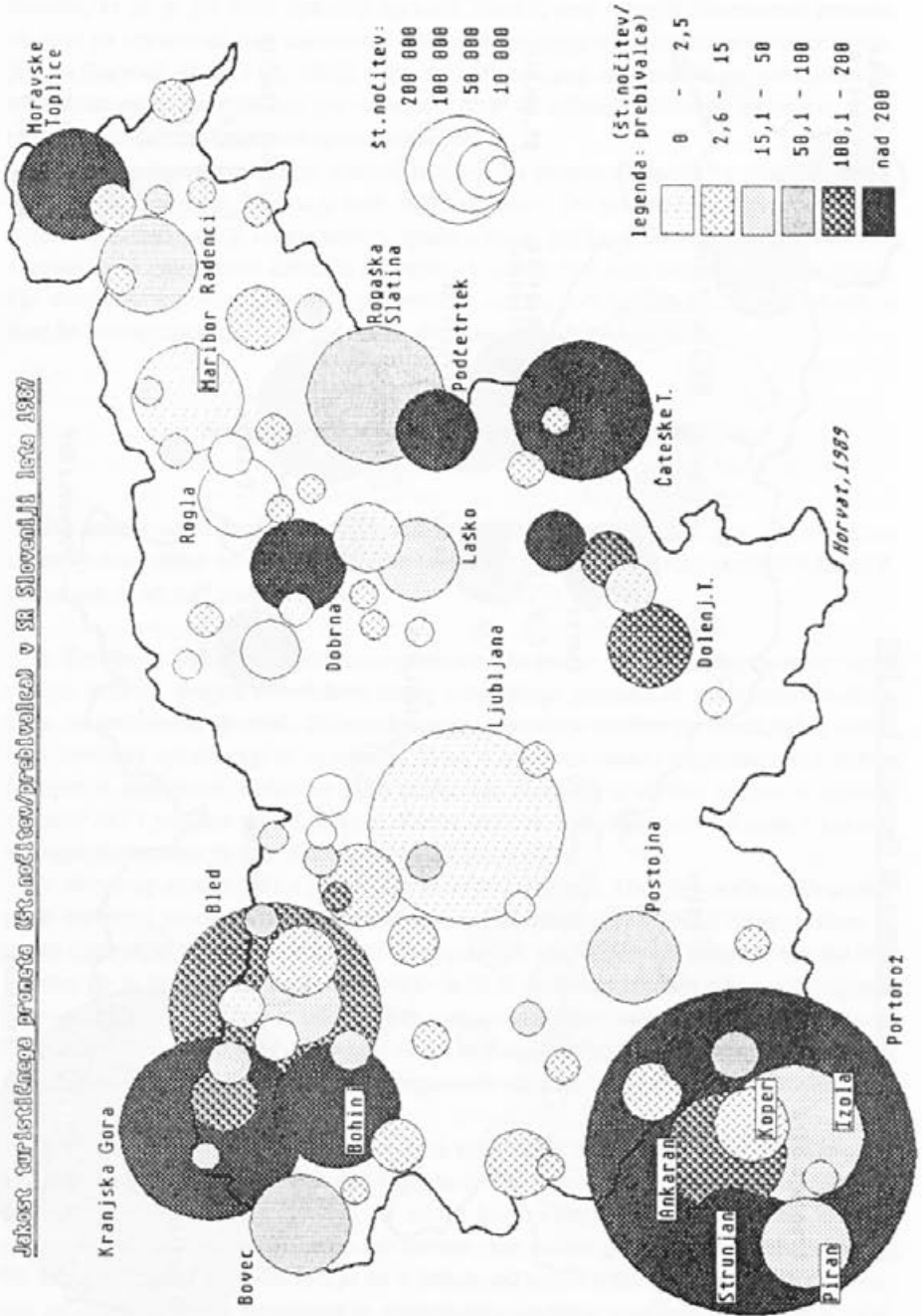
1. Število nočitev je izmed vseh podatkov turistične statistike najpogostejše uporabljen kriterij. Z njim opredelimo obseg turističnega prometa in razdelimo turistične kraje na velikostne skupine. Pri tem kriteriju se pojavlja določen problem, saj se nočitve v Sloveniji upoštevajo le za naselja, ki so v seznamu naselij registrirana kot stalna. Nočitve v planinskih kočah se tako prištevajo naseljem v dolino, nočitve v spalnih vagonih ŽG Ljubljana pa k Ljubljani. Ker te nočitve niso realizirane v krajih, v katerih so registrirane, smo jih izločili in obravnavali posebej.

V Sloveniji so leta 1987 v preko 300 naseljih registrirali 9.043.784 nočitev. Dejansko pa je turistični promet koncentriran le v nekaj turističnih krajih. Nad 10.000 nočitev je imelo namreč le 81 krajev, v katerih so registrirali kar 92 % vseh nočitev, nad 100.000 nočitev pa je imelo le 21 turističnih krajev s 70 % vseh registriranih nočitev. To ugotovitev potrjuje dejstvo, da je bilo v petih turističnih krajih z največjim številom nočitev (Portorož, Bled, Ljubljana, Kranjska Gora in Rogaška Slatina) registriranih kar 38 % vseh nočitev, samo v Portorožu pa so registrirali kar 15,8 % vseh nočitev v Sloveniji.

2. Povprečna doba bivanja gostov kaže sposobnost turističnega kraja za zadovoljevanje potreb in motivov turistov. Predstavlja jo razmerje med številom nočitev in številom gostov. Večinoma velja, da imajo kraji z daljšo povprečno dobo bivanja gostov večjo naravno ali kulturno privlačnost, kar zadrži goste dlje časa (npr. zdraviliški kraji, počitniški kraji ob morju ali v hribih, ipd.), zelo kratko povprečno dobo bivanja pa imajo upravna, prometna in gospodarska središča, v katerih ima turizem zgolj prehodni značaj.

Jakost turističnega prometa (Št. nočitev/prebivalca) v SR Sloveniji leta 1987

V Sloveniji je leta 1987 povprečna doba bivanja gostov znašala 3,3 dneva. Najdaljša je bila v zdraviliških krajih (v povprečju 6,7 dni; največ Dobrna 11 dni in Rogaška Slatina 9,1 dneva) in v obmorskih počitniških krajih (v povprečju 5,5 dni; največ Ankaran 7,4 dni), najkrajša pa v prehodnih turističnih krajih (v povprečju 1,8 dneva; najmanj Podlehnik 1,0 dan, Pesnica 1,1 dneva, Ljubljana 1,6 dneva).

3. Jakost turističnega prometa predstavlja razmerje med številom turističnih nočitev, registriranih v enem letu, in številom stalnih prebivalcev turističnega kraja. Naraščanje njegove vrednosti posredno dokazuje sorazmerno večanje vpliva turizma, s tem pa tudi sprememb, ki zaradi tega nastanejo (npr. predimenzioniranost infrastrukture in oskrbnih dejavnosti glede na potrebe domačega prebivalstva).

V Sloveniji so imela nižje jakosti turističnega prometa predvsem občinska središča, v katerih ima turizem zgolj prehodni značaj (npr. Ljubljana, Maribor, Kranj - 2 nočitev/ prebivalca), visoko jakost pa so imeli turistični kraji v ožjem smislu (zdraviliški in počitniški kraji), ki zaradi naravne atraktivnosti in pestre ponudbe pritegnejo večje število gostov, da se v njih dlje časa zadržijo (npr. Portorož 439 nočitev/prebivalca, Bohinj 362, Kranjska Gora 269, Bled 104).

4. Sezonska razporeditev nočitev predstavlja delež nočitev, realiziranih v poletni (od aprila do septembra), oziroma zimski sezoni (od januarja do marca in od oktobra do decembra). S pomočjo časovnega poteka turističnega prometa lahko sklepamo na prevladujoče oblike turističnega prometa (npr. počitniški kraji ob morju ali zimsko-športni kraji kažejo izrazito osredotočenost nočitev v eni polovici leta).

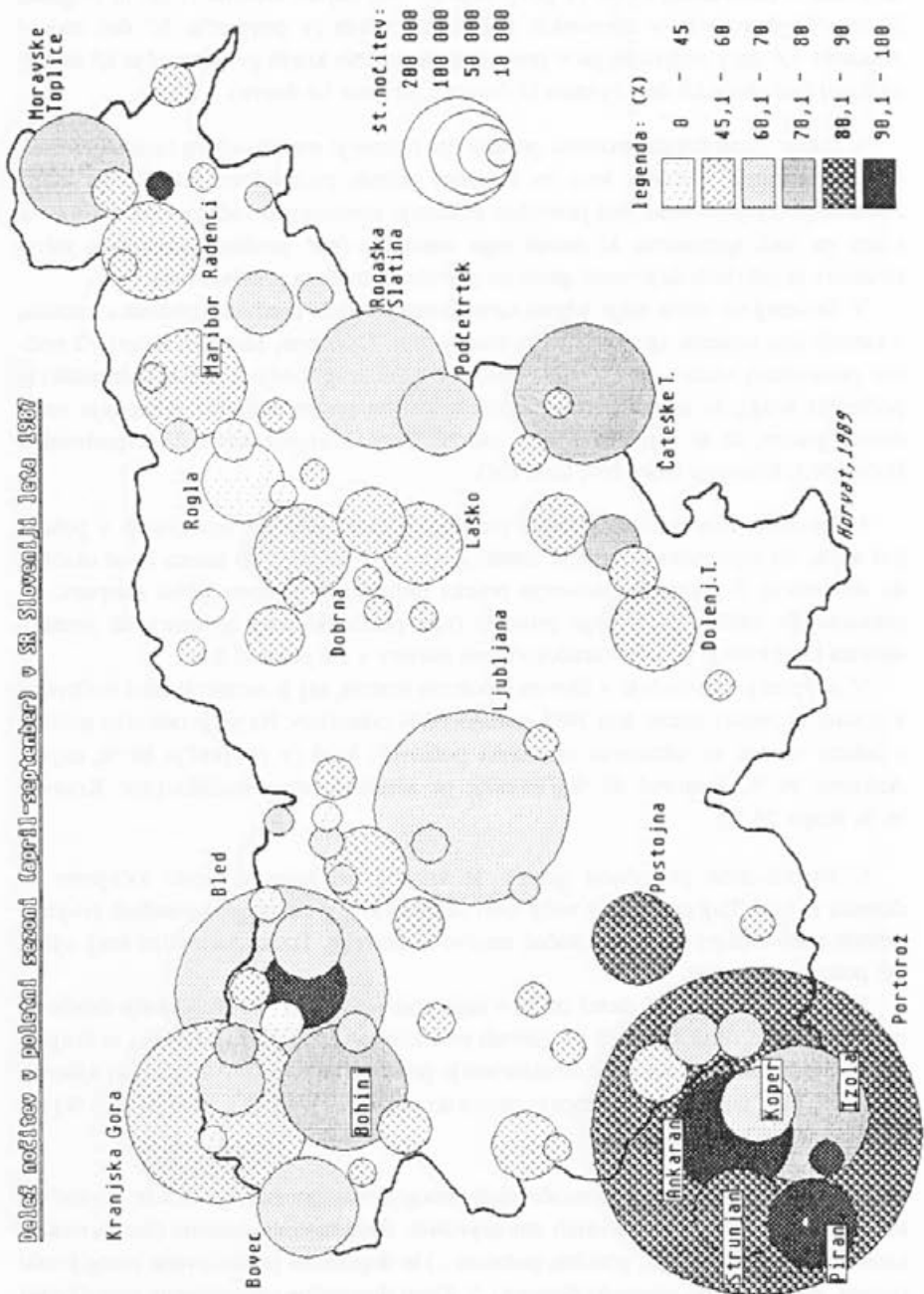
V povprečju prevladuje v Sloveniji poletna sezona, saj je razmerje med nočitvami v poletni in zimski sezoni leta 1987 znašalo 66:34 odstotkov. Najvišje odstotke nočitev v poletni sezoni so izkazovali obmorski počitniški kraji (v povprečju 80 %; največ Ankaran 99 %, Portorož 85 %), najnižje pa zimsko-športna središča (npr. Krvavec 16 %, Rogla 28 %).

5. Narodnostna pripadnost gostov je kriterij, pri katerem goste ločujemo na domače in tuje. Tuji gostje se v večji meri zadržujejo le v nekaterih turističnih krajih, v katerih zadovoljujejo svoje turistične motive in potrebe. To so zlasti ciljni kraji njihovih potovanj na oddih.

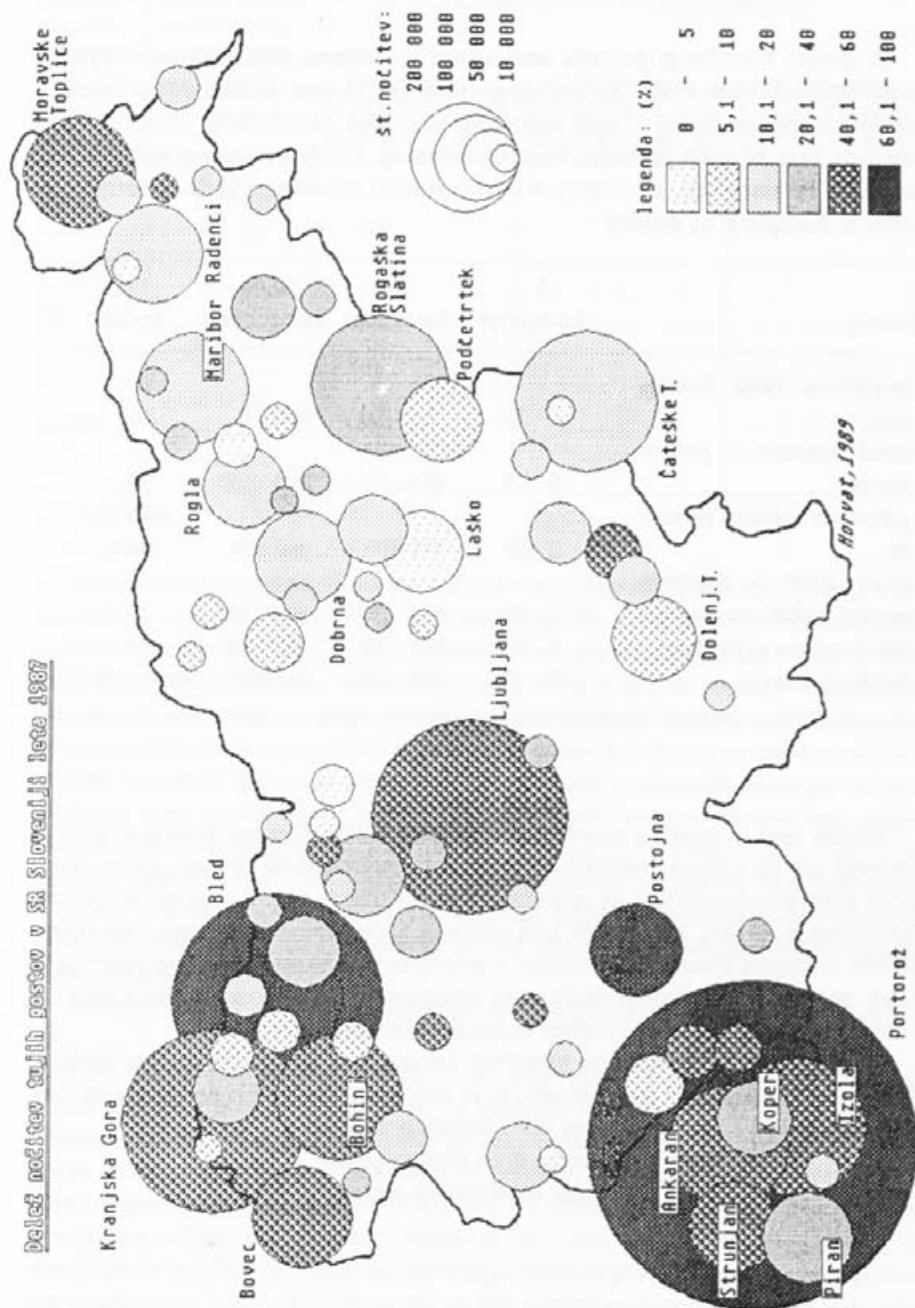
V povprečju je znašal delež nočitev tujih gostov leta 1987 40 %. Najvišje deleže so imeli predvsem turistični kraji ob glavnih prometnicah (npr. Postojna 61 %), in kraji, ki so s svojo ponudbo in naravno atraktivnostjo privlačni za tuje kot končni cilj njihovih potovanj. Med temi najbolj izstopajo obmorski počitniški kraji (npr. Portorož 75 %) ter Bled (68 %) in Lesce (84 %).

6. Struktura turističnih prenočitvenih zmogljivosti predstavlja deleže turističnih ležišč v posameznih prenočitvenih zmogljivostih. Razlikujemo osnovne (hoteli, moteli, turistična naselja, gostišča, gostilne, penzioni ...) in dopolnilne prenočitvene zmogljivosti (campi, zasebne sobe, planinski domovi, ...). Zlasti dopolnilne prenočitvene zmogljivosti kažejo slabšo izkoriščenost, saj se večinoma ne uporabljajo vse leto.

Delovč nočitev v poletni sezoni (april-september) v SR Sloveniji leta 1987

Delež nočitev tujih gostov v SR Sloveniji leta 1987

Tipizacija turističnih krajev v Sloveniji

Z analizo turističnega prometa smo ugotovili vrednosti posameznih kriterijev za analizirane turistične kraje. Za nadaljnjo tipizacijo, ki smo jo nameravali izvesti s kombiniranjem vrednosti posameznih kriterijev, smo morali le-te združiti v več kategorij, sicer bi dobili preveliko število kombinacij. Vrednosti vsakega kriterija smo združili v tri kategorije, ki obenem določajo položaj turističnega kraja v matriki razvrščanja. Kategorije so sledeče:

Kriterij	I. kategorija	II. kategorija	III. kategorija	enota
- povprečna doba bivanja gostov	1,0 - 2,5	2,6 - 5,0	nad 5,0	dni
- delež nočitev v poletni sezoni	0 - 45	45,1 - 70	70,1 - 100	%
- jakost turističnega prometa	0 - 10	10,1 - 100	nad 100	nočitev/ preb.
- delež ležišč v osnovnih prenočitvenih zmogljivosti	0 - 40	40,1 - 80	80,1 - 100	%
- delež nočitev tujih gostov	0 - 10	10,1 - 30	30,1 - 100	%
- število nočitev	10 - 50	50,1 - 100	nad 100	nočitev (v 000)

Izdelali smo še matriko razvrščanja turističnih krajev. Osnovni kriterij, ki smo ga uporabili pri razvrščanju turističnih krajev je povprečna doba bivanja gostov. Turistične kraje smo razvrstili v tri osnovne skupine (s kratko, srednjo in dolgo povprečno dobo bivanja gostov). Znotraj teh treh osnovnih skupin smo položaj turističnih krajev določili z drugimi kriteriji: delež nočitev v poletni sezoni, jakost turističnega prometa in delež nočitev v osnovnih prenočitvenih zmogljivostih. Kot dodatna (informativna) kriterija smo uporabili število nočitev in delež nočitev tujih gostov.

Priložena shema razvrščanja turističnih krajev je samo tretjina celotne matrike. Sestavljajo jo namreč tri enake sheme, ki se med seboj razlikujejo po povprečni dobi bivanja gostov: I. kratka povprečna doba bivanja gostov

II. srednja povprečna doba bivanja gostov

III. dolga povprečna doba bivanja gostov

POVPREČNA DOBA BIVANJA GOSTOV (dni)

JAKOST TURISTI- ČNEGA PROMETA (nočitev/ prebivalca)	DELEŽ LEŽIŠČ V OSNOVNIH PRENOČITVE- NIH ZMOGLJI- VOSTIH (%)	DELEŽ NOČITEV V POLETNI SEZONI								
		do 45 % nočitev			45-70 % nočitev			nad 70 % nočitev		
		ŠT.NOČITEV (v 000)			ŠT.NOČITEV (v 000)			ŠT.NOČITEV (v 000)		
		10-50	50-100	nad 100	10-50	50-100	nad 100	10-50	50-100	nad 100
do 10	0 - 40									
	40,1- 80									
	80,1- 100									
10,1 - 100	0 - 40									
	40,1- 80									
	80,1- 100									
nad 100	0 - 40									
	40,1- 80									
	80,1- 100									

Vseh možnih kombinacij, ki jih dobimo s kombiniranjem izbranih kriterijev pri razvrščanju turističnih krajev v celotni matriki, je 243. Pri razvrščanju 81 analiziranih turističnih krajev smo dobili le 28 kombinacij ali skupin turističnih krajev. Pripisali smo jim lahko različne lastnosti. V en del matrike so se v isto ali sosednje kombinacije uvrstili zdraviliški kraji, v drugi del obmorski kraji, v tretji občinska središča in večja mesta z izredno kratko povprečno dobo bivanja gostov ipd. Zato smo lahko združevali skupine turističnih krajev, ki imajo podobne vrednosti posameznih kriterijev ter prevladujoče vrste turističnega prometa in podobne učinke turizma. Pri tem smo upoštevali izsledke različnih avtorjev (K u l i n a t, 1972; J e r š i č, 1966; J e r š i č, 1985), ki navajajo osnovne vrste turističnega prometa in njihove značilnosti. Najpogostejše so navedene naslednje vrste: zdraviliški, obmorski kopališki, zimsko-športni, izletniški, prehodni, poslovni turizem ipd. Številne so tudi kombinacije med navedenimi vrstami turističnega prometa.

Po tej metodi smo določili sedem osnovnih tipov turističnih krajev in več podtipov:

1. Zdraviliški turistični kraji so tisti, v katerih prevladuje turistični motiv zdravljenja zaradi zdravilnih lastnosti vode. V ta tip uvrščamo turistične kraje ob mineralnih in termalnih izviri, ki uporabljajo vodo za terapevtske namene. Od drugih turističnih krajev se razlikujejo po specifični turistični ponudbi, po posebnih funkcijah in posebnem fiziognomskem videzu (J e r š i č, 1985). Za turistični promet velja, da so to kraji v najvišjem velikostnem razredu po številu nočitev (leta 1987 so v njih registrirali 18 % vseh nočitev pri nas), po jakosti turističnega prometa in povprečni dobi bivanja gostov (povprečno nad 7 dni). Nočitve so preko leta izredno enakomerno razporejene, zelo nizko pa so zastopani tuji gostje (povprečno pod 20 %).

V ta tip uvrščamo Radence, Rogaško Slatino, Moravske Toplice, Dobrno, Topolšico, Laško, Podčetrtek, Šmarješke Toplice, Dolenjske Toplice, Čateške Toplice in Banovce.

2. Obmorski počitniški turistični kraji so tisti, v katerih je prevladujoč motiv počitek ter obnovitev in ohranitev telesnih in duševnih moči, prevladujoča rekreacijska aktivnost pa kopanje v morju. V teh krajih je ponudba prilagojena posebnim potrebam počitniške rekreacije, ki ima izrazit sezonski značaj. Večina objektov za bivanje, oskrbo in zabavo je predimenzionirana glede na stalne prebivalce in večina krajev zaživi le med sezono. Tudi ti kraji so po številu nočitev v najvišjem velikostnem razredu (leta 1987 so registrirali 26 % vseh nočitev) in jakosti turističnega prometa. Povprečna doba bivanja gostov je srednje dolga (v povprečju 5,5 dni), izredno visoki pa so deleži nočitev v poletni sezoni (v povprečju nad 80 %), kar vpliva na nizek delež izkoriščenosti prenočitvenih zmogljivosti preko leta. So hkrati tudi kraji z najvišjimi deleži nočitev tujih gostov (v povprečju nad 60 %), saj predstavljajo eno od glavnih ciljnih območij potovanja tujih gostov.

Glede na delež nočitev v poletni sezoni jih delimo v dva podtipa:

- z izrazito poletno sezono (nad 90 % nočitev), kamor uvrščamo Ankaran, Piran in Sečò;
- s prevladujočo poletno sezono (70-90 % nočitev), kamor uvrščamo Portorož, Izolo in Strunjan.

3. Gorski in sredogorski počitniško izletniški turistični kraji so tisti, v katerih prevladuje podoben turistični motiv kot v obmorskih počitniških krajih, t.j. aktiven počitek, vendar so prevladujoče rekreativne aktivnosti turistov drugačne (smučanje, hoja in tek na smučeh, sprehajanje, planinarjenje, počitek v naravi, ipd.). Tako sta razviti lahko obe sezoni. Večina teh krajev je v sredogorskem svetu, nekaj jih je tudi ob jezerih. Značilne so srednje dolge povprečne dobe bivanja gostov (povprečno 3-5 dni), v nekaterih tudi višji deleži nočitev tujih gostov (povprečno 40 %).

Glede na sezonsko razporeditev nočitev jih delimo v tri podtipa:

- z razvito poletno in zimsko sezono (50 - 70 % nočitev v poletni sezoni), kamor uvrščamo Bled, Bohinj, Kranjsko goro, Jezersko, Radovljico, Tolmin, Bovec, Bohinjsko Bistrico, Dovje-Mojstrano, Črni Vrh;
- s prevladujočo poletno sezono (nad 70 % nočitev v poletni sezoni), kamor uvrščamo Lesce;
- s prevladujočo zimsko sezono (do 50 % nočitev v zimski sezoni), kamor uvrščamo Mariborsko Pohorje, Roglo, Krvavec, Veliko planino, Pokljuko, Rateče-Planico in Podljubelj.

4. Upravna in gospodarska središča s prevladujočim poslovnim in prehodnim turizmom so tista, v katerih ima turizem zgolj prehodni značaj in turistični objekti ter usluge služijo v glavnem kot sredstvo za doseg nekega drugega namena (npr. pri poslovnih potovanjih ali nočitvah na poti k ciljnim krajem turističnih ali drugih

potovanj). V večini primerov so to večja mesta, navadno občinska središča, v katerih je turizem le ena od dejavnosti. V širši fiziognomiji mest nima večjega vpliva. Objekti, ki so v turističnih krajih v ožjem smislu namenjeni zgolj turistom, so tu (razen prenočitvenih zmogljivosti) namenjeni predvsem domačinom in okoličanom. Za turistični promet v krajih tega tipa je značilna izredno nizka jakost turističnega prometa (največ do 10 nočitev/prebivalca) in kratka povprečna doba bivanja (od 1,5 - 3 dni). Za razliko od dosedaj omenjenih turističnih krajev se v tem tipu nahaja večina ležišč v osnovnih prenočitvenih zmogljivostih (pri večini krajev nad 80 %). Nočitve so enakomerno porazdeljene preko vsega leta, zato so prenočitvene zmogljivosti dobro izkoriščene, deleži nočitev tujih gostov pa so povprečni (višji v večjih mestih in ob glavnih prometnicah).

Glede na obseg turističnega prometa razlikujemo dva podtipa:

- upravna, gospodarska in kulturna središča Slovenije s prevladujočim poslovnim in prehodnim turizmom (z nad 50.000 nočitvami letno), kamor uvrščamo Ljubljano, Maribor, Celje, Kranj, Koper, Novo Gorico;
- druga upravna središča s prevladujočim prehodnim turizmom (do 50.000 nočitev letno), kamor uvrščamo Ajdovščino, Gornjo Radgono, Kočevje, Ormož, Ravne na Koroškem, Titovo Velenje, Vrhniko, Žalec, Grosuplje, Mursko Soboto, Novo mesto, Ilirsko Bistrico, Jesenice, Brežice, Slovenske Konjice, Ptuj, Škofjo Loko, Ljutomer, Slovensko Bistrico, Šempeter pri Gorici, Trbovlje, Krško, Lendavo, Sežano.

5. Kraji z izrazito prehodnim turizmom so ob glavnih prometnicah, v katerih se gostje ustavljajo izključno zaradi prenočitve ali krajšega počitka. Zanje je značilna višja jakost turističnega prometa (od 10-200 nočitev/prebivalca) in izredno kratka povprečna doba bivanja (1-1,5 dan). Višji so tudi deleži nočitev tujih gostov (povprečno nad 40 %).

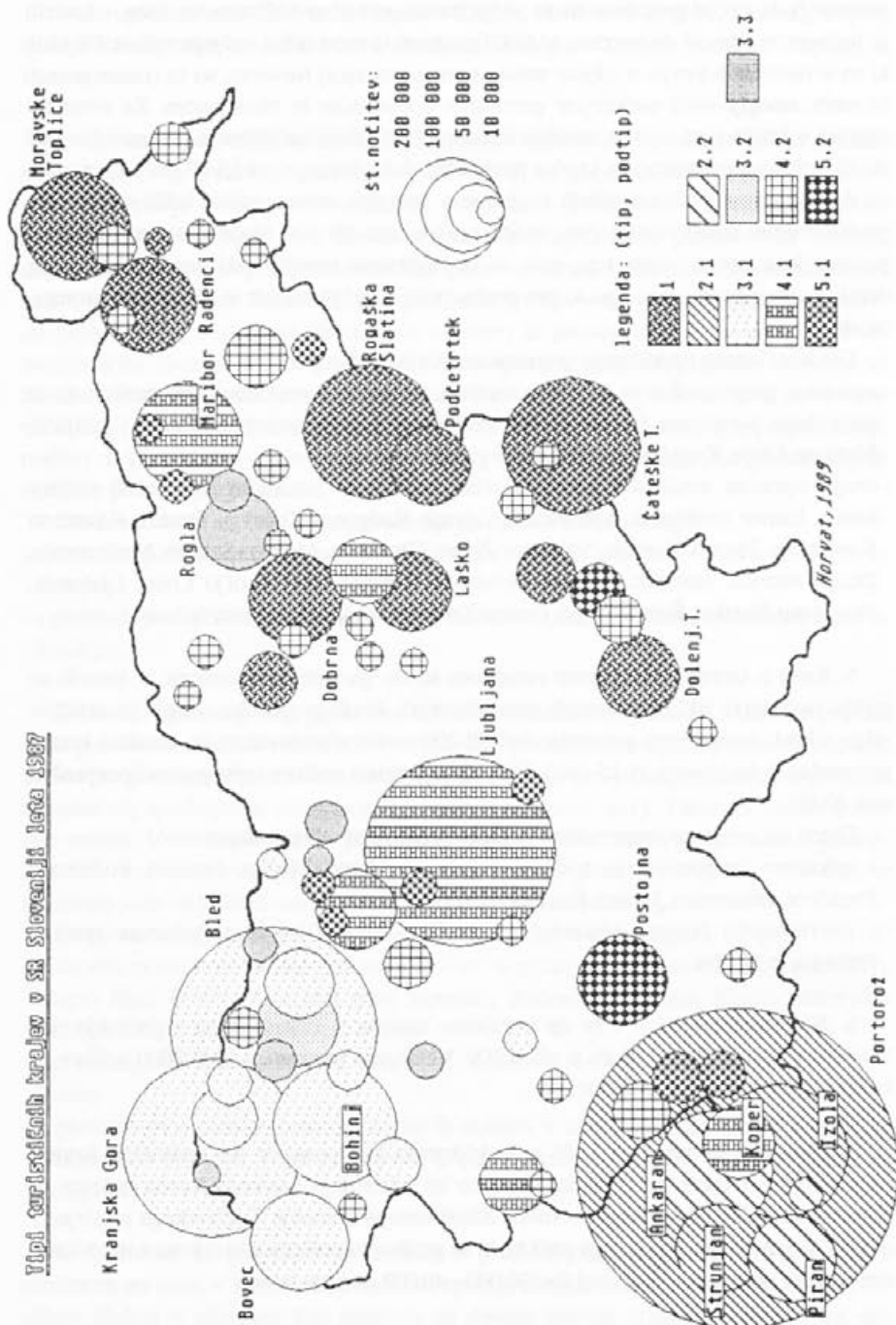
Glede na sezonsko razporeditev nočitev razlikujemo dva podtipa:

- s celoletno razporeditvijo nočitev, kamor uvrščamo Medno, Pesnico, Podlehnik, Preddvor, Brestrnico, Lipico, Kozino;
- s prevladujočo poletno sezono (nad 70 % nočitev v tej sezoni), kamor spadata Postojna in Otočec.

6. Neturistični kraji - v ta tip uvrščamo naselja, v katerih letno registrirajo pod 10.000 nočitev. V Sloveniji jih je okoli 200. Večinoma premorejo 1000-2000 nočitev ali še manj in le nekaj turističnih ležišč.

7. Planinske domove in koče opredeljujemo kot poseben tip turističnih krajev. Čeprav so raztreseni po gorskem svetu in ne izkazujejo visokega števila nočitev, so pomembne točke turističnega prometa. Zlasti izstopa območje Triglavskega pogorja (v okviru Triglavskega narodnega parka), ki se po številu nočitev lahko kosa z marsikaterim stalnim naseljem v Sloveniji (od 30.000 - 40.000 nočitev letno).

Vlpi turističnih krajev v SR Sloveniji leta 1987

Zaključek

Prikazana metoda tipizacije turističnih krajev v Sloveniji temelji na podatkih turistične statistike. Ker so ti edino pri nas zbrano in dostopno gradivo, je bilo potrebno za tipizacijo izbrati take podatke, ki turistično ponudbo in povpraševanje najbolj reprezentirajo in s katerimi lahko opredelimo različen obseg, pomen, prevladujoče vrste in učinke turizma v različnih turističnih krajih.

Z metodo kombiniranja vrednosti izbranih kriterijev za tipizacijo, z razvrščanjem turističnih krajev po matriki in združevanjem posameznih skupin turističnih krajev, ki kažejo skupne značilnosti glede na prevladujoče vrste turističnega prometa, smo v Sloveniji določili sedem osnovnih tipov turističnih krajev in več podtipov.

Karta: Tipi turističnih krajev v SR Sloveniji leta 1987

Legenda:

1. Zdraviliški turistični kraji
2. Obmorski počitniški turistični kraji
 - 2.1. - z izrazito poletno sezono
 - 2.2. - s prevladujočo poletno sezono
3. Gorski in sredogorski počitniško izletniški turistični kraji
 - 3.1. - z razvito poletno in zimsko sezono
 - 3.2. - s prevladujočo poletno sezono
 - 3.3. - s prevladujočo zimsko sezono
4. Upravna in gospodarska središča s prevladujočim poslovnim in prehodnim turizmom
 - 4.1. - Upravna, gospodarska in kulturna središča Slovenije
 - 4.2. - Druga upravna središča
5. Kraji z izrazito prehodnim turizmom
 - 5.1. - s celoletno razporeditvijo nočitev
 - 5.2. - s prevladujočo poletno sezono
6. Neturistični kraji
7. Planinski domovi in kočje

Turistični promet v SR Sloveniji leta 1987

Kraj	št. nočitev	PDBG	% n. v PS	JTP	% n. TG	št. ležišč	% l. v OPZ
Ajdovščina	19 952	2,1	59	4	12	132	100
Ankaran	246 727	7,4	99	142	46	4 016	16
Banovci	10 721	6,5	98	52	47	300	0
Bled	656 636	4,2	70	124	68	6 305	45
Bohinj	260 330	4,1	72	370	46	2 652	31
Boh.Bistrica	30 009	5,3	66	17	8	331	6
Bovec	154 063	5,0	65	97	60	1 557	56
Brestrnica	19 151	1,8	64	15	38	660	9
Brežice	16 144	5,0	56	4	1	68	78
Celje	69 421	2,0	50	2	16	445	90
Cerkno	18 368	3,4	48	11	49	114	91
Čatež ob Savi	295 656	5,0	71	805	11	2 783	23
Črni Vrh	10 364	5,6	51	41	49	127	91
Dobrna	164 024	11,0	56	283	14	830	70
Dolenjske Topl.	94 011	8,9	54	118	9	623	42
Dovje-Mojstrana	28 295	5,8	73	28	8	232	41
Gornja Radgona	12 331	2,4	59	4	4	54	100
Gozd Martuljek	72 909	3,5	64	139	22	970	17
Grosuplje	32 561	1,7	58	7	25	108	100
Ilir.Bistrica	15 756	2,2	52	3	24	151	32
Izola	299 596	5,1	75	37	53	3 372	30
Jesenice	31 166	2,4	55	2	10	342	37
Jezersko	13 498	3,9	71	24	13	269	47
Kobarid	12 220	2,7	59	10	40	83	100
Kočevje	14 338	2,2	49	1	17	76	100
Koper	115 750	2,7	63	5	35	1 131	39
Kozina	38 037	1,3	64	73	41	562	27
Kranj	100 468	3,1	58	3	24	760	42
Kranjska Gora	470 527	4,0	54	312	48	3 750	52
Krško	34 983	3,2	55	5	12	216	88

Kraji	št. nočitev	PDBG	% n. v PS	JTP	% n. TG	št. ležišč	% l. v OPZ
Laško	99 642	8,7	54	44	1	425	96
Lendava	30 655	3,8	51	8	20	164	100
Lesce	94 759	3,3	96	37	84	2 639	1
Lipica	49 486	1,9	64	495	52	304	100
Ljubljana*	540 278	1,6	60	2	43	3 483	77
Ljutomer	11 269	3,0	57	3	15	79	100
Maribor	228 086	1,9	51	2	17	1 010	93
Medno	25 316	1,3	61	71	34	129	100
Moravske Topl.	194 768	5,8	71	315	56	1 036	45
Murska Sobota	41 006	2,1	53	3	16	253	100
Naklo	16 398	3,2	-	200	12	-	-
Nova Gorica	87 473	2,1	48	5	13	502	100
Novo mesto	37 940	1,7	54	2	14	261	100
Ormož	14 645	1,5	61	7	15	96	100
Otočec	56 795	1,2	74	125	53	529	62
Pesnica	14 851	1,1	58	22	25	70	100
Piran	153 790	5,1	90	31	40	2 156	20
Podčetrtek	106 447	8,8	67	261	6	755	34
Podlehnik	18 254	1,0	64	48	39	103	100
Podljubelj	17 426	1,8	40	87	20	153	37
Portorož	1 425 789	5,8	85	485	75	14 710	34
Postojna	169 403	1,3	82	22	61	2 176	37
Prebold	10 510	2,8	55	8	36	60	100
Preddvor	20 438	2,3	61	31	40	237	53
Ptuj	58 153	3,3	66	5	23	293	46
Radenci	144 690	6,4	56	78	11	847	93
Radovljica	71 502	3,8	65	13	30	765	30
Rateče	15 457	4,9	31	24	9	395	28
Ravne na Kor.	14 703	2,3	47	2	10	134	100
Rogaška Slatina	343 558	9,1	61	81	37	1 725	85
Seča	20 988	6,0	98	29	14	358	13
Sežana	67 707	3,0	53	14	7	259	100
Slovenj Gradec	20 021	2,1	44	4	7	159	100
Slov.Bistrica	18 935	5,3	46	3	7	73	100

Kraji	št. nočitev	PDBG	% n. v PS	JTP	% n. TG	št. ležišč	% l. v OPZ
Slov. Konjice	13 909	2,6	47	3	28	131	61
Strunjan	164 601	6,7	83	345	34	2 064	36
Šempeter pri G.	11 721	3,3	46	4	3	59	100
Škofja Loka	37 659	3,9	49	8	26	332	41
Šmarješke T.	72 995	8,8	56	525	11	292	86
Titovo Velenje	22 450	2,2	50	1	11	125	100
Tolmin	51 981	4,1	58	15	15	378	72
Topolšica	60 870	5,7	55	-	7	326	100
Trbovlje	12 430	3,9	46	1	9	68	100
Vrhnika	10 603	1,5	61	2	18	66	100
Zreče	13 511	2,1	39	6	23	114	100
Žalec	13 884	1,9	53	3	14	80	100
Krvavec	22 879	4,3	16	-	3	315	65
Marib.Pohorje	34 451	3,6	41	-	4	571	29
Pokljuka	30 691	4,6	43	-	10	318	50
Rogla	106 034	5,4	28	-	15	539	75
Velika Planina	28 777	3,0	48	-	3	679	2
Dom na Gospiincu	5 200	1,0	-	-	2	60	0
Dom na Komni	7 986	1,0	-	-	6	120	0
Dom na Kredarici	9 203	1,0	-	-	14	261	0
Dom na Lisci	9 310	1,0	-	-	4	79	0
Koča pri Trig.s.j.	7 398	1,0	-	-	19	275	0
Štuhcev dom na P.	5 658	1,0	-	-	17	133	0

*niso vključene nočitve v spalnih vagonih ŽG Ljubljana (170 417 nočitev)

Legenda:

PDBG - povprečna doba bivanja gostov

% n. v PS - delež nočitev v poletni sezoni (april-september)

JTP - jakost turističnega prometa (št.nočitev/prebivalca)

% n. TG - delež nočitev tujih gostov

% l.v OPZ - delež ležišč v osnovnih prenočitvenih zmogljivostih

Literatura in viri

- Horvat U., 1987, Geografska tipizacija turističnih krajev v Sloveniji, diplomska naloga (tipkopis), Oddelek za geografijo FF, Ljubljana.
- Jeršič M., 1966, Prostorske značilnosti razvoja turističnih krajev v Sloveniji, Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani, Ljubljana (tipkopis).
- Jeršič M., 1985, Turistična geografija, Ljubljana.
- Kulinat K., 1972, Die Typisierung von Fremdenverkehrsorten, Gottingen Geographische Abhandlungen Heft 60, Gottingen, s. 521-538.
- Maier J., 1970, Probleme und Methoden zur Sozialgeographischen Charakterisierung und Typisierung von Fremdenverkehrsgemeinden, Geographical papers No 1, Zagreb, s. 145-154.
- Maier J., Ruppert K., 1970, Zum Standort der Fremdenverkehrsgeographie - Versuch eines Konzepts, Munchner Studien zur Sozial- und Wirtschaftsgeographie - Band 6, Regensburg, s. 37-48.
- Mariot P., 1970, Probleme der Typisierung von Fremdenverkehrsorten in der ČSSR, Munchner Studien zur Sozial- und Wirtschaftsgeographie - Band 6, Regensburg, s. 37-48.
- Mariot P., 1983, Geografia cestovneho ruchu, Bratislava.
- Pregled kapacitet, obiskov in nočitev v planinskih postojankah v letu 1987, Planinska zveza Slovenije (neobjavljeno), Ljubljana.
- Prenočitve gostov po pomembnejših krajih v Sloveniji in po mesecih leta 1987, Zavod SRS za statistiko, Ljubljana.
- Zmogljivosti, gostje in prenočitve po pomembnejših krajih in vrstah nastanitvenih zmogljivosti v Sloveniji leta 1987, Zavod SRS za statistiko (Jasna Kšela), Ljubljana.

GEOGRAPHIC TYPOLOGY OF TOURIST LOCATIONS IN SLOVENIA

Uroš Horvat

(Summary)

The article presents the results of geographic typology of tourist locations in Slovenia. The methods and the criteria selected are based on the available statistical data for tourism for the year 1987. Those data that best represent the tourist supply and demand in the tourist locations under discussion were selected. At the same time these are the data that allowed us to optimally define the extent and the importance of tourism as well as its prevalent types in effects, as manifested in individual locations.

The following criteria were selected: the number of overnight stays, the average length of the tourists' stay, the intensity of tourist turnover (the number of overnight stays per resident in a particular tourist location), the seasonal distribution of overnight stays, the ethnic structure of the tourists, and the structure of the tourist sleeping facilities.

81 tourist locations in Slovenia were analyzed. Although only locations with over 10.000 overnight stays were considered, as many as 92 % of all overnight stays in Slovenia for that particular year were included in the study.

The methodology of geographic typology consisted of two phases. In the first, the matrix which is attached to this article, was used to classify tourist locations into several groups according to the combination of the values of individual criteria. In the second phase, the number of these groups was reduced to individual types of tourist locations. In order to do that we considered the characteristics that these locations had in common and that, at the same time, reflected the prevalent types and effects of tourism in the locations studied.

Seven basic types of tourist locations were identified for Slovenia:

1. spas: these are located at thermal and mineral water springs. Typical of spas are long average tourist stays and an even distribution of overnight stays throughout the year.
2. seaside resorts: these represent a very common point of destination for tourists, especially in the summer season, when the number of overnight stays is highest.
3. tourist locations in the country: these are locations in the Slovenia's mountains regions as well as various waterside locations. Typically, these locations offer recreational activities, either in winter only or throughout the year.
4. administrative and economic centers with mostly business and transient tourism: these are larger towns for which tourism is just one of their activities. The average tourist stays are short and their distribution over the year even.
5. locations with typically transient tourism: these are locations along main highways, where tourists stop only temporarily on their way to the final point of destination.
6. non-touristic locations: these are locations with very small number of overnight stays, where tourism is of no great importance.
7. mountain lodges and huts.